

CONSONANTIA
DIGITAL

2

«Sonus mundi» Miradas transversales sobre patrimonio musical

Antonio Ezquerro Esteban
Oriol Brugarolas Bonet
(eds.)

CONSONANTIA
DIGITAL

2

«Sonus mundi»

Miradas transversales sobre patrimonio musical

Antonio Ezquerro Esteban
Oriol Brugarolas Bonet
(eds.)

Edicions de la Universitat de Lleida
Edicions de la Universitat de Barcelona
Lleida, Barcelona, 2025

Esta publicación es posible gracias al respaldo de las siguientes instituciones: Vicerrectorado de Patrimonio y Actividades Culturales de la Universidad de Barcelona, CRAI Biblioteca de Fondo Antiguo de la Universidad de Barcelona, Institución Milà y Fontanals de Investigación en Humanidades (IMF)-Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), Grupo para el Estudio del Patrimonio Musical (GEPAM) de la Universidad de Barcelona, Secretariado de Patrimonio Cultural del Arzobispado de Barcelona, Catedral de Barcelona, Grupo de Trabajo de Ámbito Estatal RISM-España.

Església Arxidiocesana
de Barcelona

Catedral de Barcelona

ISBN: 978-84-9144-593-7 (Universitat de Lleida)

ISBN: 978-84-1050-231-4 (Edicions de la Universitat de Barcelona)

DOI 10.21001/consonantia.digital.2

Disseny i maquetació: Edicions i Publicacions de la Universitat de Lleida

© Edicions de la Universitat de Lleida, 2025

© Edicions de la Universitat de Barcelona, 2025

© Universitat de Barcelona

© Institució Milà i Fontanals d'Investigació en Humanitats (IMF)-Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC)

© Arquebisbat de Barcelona

Les opinions i els fets que es consignen als estudis aquí inclosos són de responsabilitat exclusiva dels seus autors. La col·lecció editorial Consonantia Digital no es fa responsable, en cap cas, de la credibilitat, veracitat, autenticitat i originalitat dels estudis.

Els originals dels estudis apareguts a les col·leccions editorials Consonantia i Consonantia Digital, publicats en paper o en versió electrònica, són propietat de la Universitat de Barcelona, i cal citar la procedència en qualsevol reproducció parcial o total.

Las opiniones y hechos que se consignan en los estudios aquí incluidos son de exclusiva responsabilidad de sus autores. La colección editorial Consonantia Digital no se hace responsable, en ningún caso, de la credibilidad, veracidad, autenticidad y originalidad de los estudios.

Los originales de los estudios aparecidos en las colecciones editoriales Consonantia y Consonantia Digital, publicados en papel o en versión electrónica, son propiedad de la Universidad de Barcelona, siendo necesario citar la procedencia en cualquier reproducción parcial o total.

The opinions and facts contained in the studies herein are the sole responsibility of their authors. The Consonantia Digital editorial collection is not responsible, in any case, for the credibility, veracity, authenticity and originality of the studies.

The originals of the studies that appear in the Consonantia and Consonantia Digital editorials collections, published on paper or in electronic version, are the property of the University of Barcelona, and it is necessary to cite the source in any partial or total reproduction.

Consonantia Digital, 2

La colección editorial de música Consonantia Digital nace con el propósito de dar a conocer y proporcionar la máxima visibilidad al patrimonio musical en general, y, en particular, al del fondo musical que custodia el Centro de Recursos para el Aprendizaje y la Investigación (CRAI) Biblioteca de Reserva de la Universidad de Barcelona. Consonantia Digital es una colección que posibilita rastrear y redescubrir las huellas sonoras de nuestro pasado y apuesta por el estudio y la recuperación del patrimonio musical histórico, con vistas a contribuir a la correspondiente transferencia y difusión de su conocimiento a la sociedad, siempre desde la base de un estudio pluridisciplinar y transversal de alto nivel expresado en términos de excelencia.

Dirección de la colección

ANTONIO EZQUERRO ESTEBAN
DCH-Musicología, IMF-CSIC & RISM-España, Barcelona
ORIOL BRUGAROLAS BONET
Universitat de Barcelona

Comité científico

ORIOL BRUGAROLAS BONET
Universitat de Barcelona
SÍLVIA CANALDA LLOBET
Universitat de Barcelona
MONTSERRAT CANELA GRAU
Universitat Rovira i Virgili
PAULINO CAPDEPÓN VERDÚ
Universidad de Castilla-La Mancha – Centro de Investigación
y Documentación Musical, Unidad Asociada al CSIC
JAUME CARBONELL GUBERNA
Universitat de Barcelona
JOAN CUSCÓ CLARASÓ
Universitat de Barcelona
ANTONIO EZQUERRO ESTEBAN
DCH-Musicología, IMF-CSIC & RISM-España
MARÍA TERESA FERRER BALLESTER
Universidad Internacional de Valencia
JAVIER GARBAYO MONTABES
Universidade de Santiago de Compostela
LUIS ANTONIO GONZÁLEZ MARÍN
DCH-Musicología, IMF-CSIC
THOMAS HOCHRADNER
Universidad del Mozarteum, de Salzburgo, Austria
STEPHANIE KLAUK
Universidad del Sarre, Alemania
MATILDE OLARTE MARTÍNEZ
Universidad de Salamanca
JUAN JOSÉ PASTOR COMÍN
Universidad de Castilla-La Mancha – Centro de Investigación
y Documentación Musical, Unidad Asociada al CSIC
VICTORIANO J. PÉREZ MANCILLA
Universidad de Granada
VIRGINIA SÁNCHEZ RODRÍGUEZ
Universidad de Castilla-La Mancha
MARÍA SANHUESA FONSECA
Universidad de Oviedo
NEUS ANNA VERGER ARCE
CRAI-Biblioteca de Fondo Antiguo, Universitat de Barcelona

Un assaig de reconstrucció geogràfica barcelonina de l'oratori al segle XVIII

XAVIER DAUFÍ RODERGAS¹
Universitat Autònoma de Barcelona

*En record del Lluís, el meu pare,
que sempre em va encoratjar
a abordar aquest estudi.*

1. Introducció

L'oratori fou un gènere que va tenir una presència molt destacada a la Catalunya del segle XVIII. No obstant, hi ha indicis que demostren que alguns mestres de capella de la centúria anterior ja s'haurien interessat per la creació d'aquest tipus de composicions. Un d'aquests autors va ser Lluís Vicenç Gargallo (ca.1636-1682), de qui es conserven dos oratoris, *Historia de Joseph*² i *Aquí de la fe*.³ Tot i que cap dels dos està datat, ben bé podrien ser de la dècada del 1670, època en què Gargallo exercia de mestre de capella a la Catedral de Barcelona. Considerant, d'altra banda, el fet que eren els mateixos mestres els encarregats de compondre la música que la capella hauria d'interpretar a les diferents festivitats religioses al llarg de l'any —i que eren diverses les esglésies repartides pel territori català que posseïen una d'aquestes agrupacions musicals—, s'entendrà fàcilment que l'oratori estigués present, no només a Barcelona, sinó també a moltes altres poblacions escampades arreu del país. En conseqüència, es van crear i interpretar oratoris en una gran quantitat d'esglésies, tant seculars com regulars, de la geografia catalana. Resulta interessant adonar-se, en aquest sentit, que la població no resident a Barcelona també tenia l'oportunitat d'escoltar música, més enllà de la que sonava en els ambients més de caràcter popular. Certament, les esglésies eren llocs on la música era interpretada molt sovint i on, al mateix temps, la població hi podia accedir lliurement.⁴

L'objecte d'estudi del present treball, no obstant, no es referirà a tot el territori, sinó que se circumscriurà únicament a la ciutat de Barcelona. El propòsit final serà el de cartografiar la Barcelona del set-cents, tot localitzant-hi les esglésies i convents (gran part dels quals desapareguts en l'actualitat) on es van interpretar oratoris. Els llibrets, impresos que es repartien entre els assistents i en què es podia llegir el text que es cantava, proporcionaran una ajuda inestimable a l'hora de conèixer els llocs on aquestes obres s'interpretaven. A més del text, els llibrets forneixen altra informació valuosa com ara el títol de

1. ORCID: 0000-0002-4173-9106.

2. BONASTRE I BERTRAN, Francesc (Estudi i transcripció a càrrec de) (1986). *Historia de Joseph. Oratori de Lluís Vicenç Gargallo (ca.1636-1682)*. Barcelona: Diputació de Barcelona – Biblioteca de Catalunya.

3. BONASTRE I BERTRAN, Francesc (1986-1987). «*Aquí de la fe*, oratori de Lluís Vicenç Gargallo (ca.1636-1682). Estudi i edició». *Recerca Musicològica*, 6-7, pàg. 77-147.

4. BRUGAROLAS BONET, Oriol; EZQUERRO ESTEBAN, Antonio (2024). «El paisaje sonoro urbano de la Barcelona del siglo XVIII a través del fondo de música de la Universitat de Barcelona». *Matèria. Revista Internacional d'Art*, núm. 23, pàg. 81-107.

l'obra, l'autor, la data, la capella que els va interpretar, els motius pels quals van ser encarregats i, també, el lloc on van ser executats. En efecte, totes aquestes referències, sens dubte, subministren dades que finalment permetran una detallada contextualització històrica i social de l'oratori, en aquest cas, a la ciutat de Barcelona. Caldrà tenir en compte, no obstant, que les conclusions que es derivin de l'estudi dels llibrets no podran ser del tot definitives, ja que el nombre d'aquests és limitat. Es parteix d'un inventari⁵ que conté 384 documents procedents de diverses biblioteques i arxius de la ciutat de Barcelona.⁶ Una recerca centrada en altres fons conservats en un àmbit geogràfic més enllà de la capital catalana proporcionarà sens dubte un major nombre de llibrets que serviran per precisar encara més els resultats que s'ofereixen en el present estudi.

2. Els llibrets i la informació que proporcionen

Centrant l'atenció en aquests impresos es podrà elaborar una llista dels llocs on cadascun dels oratoris foren interpretats. Com es comprovarà seguidament, hi hagué a Barcelona prop d'una quarantena de temples per als quals aquest tipus d'obres van ser encarregades i interpretades. S'observarà que moltes comunitats, individualment, comissionaven periòdicament oratoris per celebrar les mateixes festivitats anuals o per solemnitzar esdeveniments semblants. D'aquesta manera, i només com a exemples, podria esmentar-se que al convent de Sant Francesc de pares franciscans es cantaven oratoris per celebrar la festa de Sant Antoni de Pàdua, o que al convent de pares mínims de Sant Francesc de Paula es festejava amb aquestes composicions el dia de la festa del titular. Un altre dels motius pels quals s'encarregaven oratoris era el de la consagració d'una església, i així es va fer els dies 30 i 31 de maig de 1729 quan es va instal·lar el Santíssim Sagrament a l'església de Betlem de la Companyia de Jesús (174 i 140), o el 30 de desembre de 1750 en beneir-se el nou temple dels agustins calçats situat al carrer de l'Hospital (1).⁷ En algunes ocasions, i com és el cas al monestir de Nostra Senyora de Valldonzella, s'encarregaven oratoris per solemnitzar les professions de monges. En institucions acadèmiques, com eren el seminari de Montalegre o els estudis de Sant Sebastià, era costum de cantar-hi oratoris en honor a Sant Tomàs d'Aquino. La llista podria ser més llarga, però la deixem aquí perquè, de moment, és suficient per mostrar la varietat de situacions i motivacions que al segle XVIII donaven lloc a la comissió i interpretació d'un oratori.

La informació derivada dels llibrets permet, d'altra banda, confirmar els temples barcelonins que disposaven d'una capella musical i el mestre que, en una data concreta, n'estava al càrrec. No totes les esglésies de la ciutat, però, comptaven amb una d'aquestes agrupacions pròpia al seu servei i, en conseqüència, quan calia solemnitzar amb música alguna festivitat, havien de sol·licitar la presència d'una altra capella que interpretés la música requerida. Certament, les tres capelles musicals més importants de la Barcelona del segle XVIII foren les de la catedral, Santa Maria del Mar i el Palau de la Comtessa. La

5. DAUFÍ, Xavier (2004). *Els oratoris de Francesc Queralt (1740-1825). Història de l'oratori a Catalunya al segle XVIII*. Lleida: Servei de Publicacions de l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida, pàg. 277-475.

6. Es tracta dels centres següents: Biblioteca de Catalunya, Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Arxiu Històric de la Ciutat, Biblioteca de l'Institut del Teatre, Institut de Documentació i d'Investigació Musicològiques Josep Ricart i Matas, Centre de Documentació Musical de la Generalitat de Catalunya Jardí dels Tarongers i la Biblioteca particular del Dr. Roger Alier.

7. El número que segueix a cadascuna de les referències a un oratori que es fan en aquest capítol es correspon amb la numeració del catàleg de llibrets publicat a: DAUFÍ, Xavier (2001). *Estudi dels oratoris de Francesc Queralt (1740-1825). Fonaments de la història de l'oratori a Catalunya al segle XVIII*. Tesi doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. La seva consulta (en obert) permetrà conèixer els detalls de les obres esmentades. Es pot accedir al següent repositori de la UAB a <http://www.rdx.cat/TDX-0226102-141211>.

seva activitat no es limitava únicament a la seva pròpia església, sinó que també visitaven altres centres quan hi calia solemnitzar musicalment festes diverses. A banda d'aquestes tres, també caldria esmentar el cas de dues capelles més que, tot i no posseir una activitat tan intensa com la de les tres anteriors, també van existir i també van dedicar-se a la interpretació d'oratoris. Es tracta de les agrupacions de les esglésies dels Sants Just i Pastor i de Nostra Senyora del Pi.

D'acord amb el que s'indica a les portades dels llibrets, es pot concloure que les capelles, normalment, solien visitar els mateixos temples, és a dir, els que quedaven dintre de les seves pròpies diòcesis. D'aquesta manera, les capelles ja esmentades més amunt van interpretar oratoris a una quarantena d'esglésies de Barcelona. La capella de la catedral, per exemple, i més enllà de la pròpia seu, va cantar oratoris a una vintena d'emplaçaments. Els llocs on va actuar en més ocasions van ser el seminari de Montalegre (amb una trentena d'oratoris, la major part dels quals dedicats a Sant Tomàs d'Aquino), Sant Felip Neri (amb poc menys d'una trentena) i l'església de Betlem (amb una vintena llarga). Resulta interessant fer notar que el 16 de setembre de 1776 la capella de la Catedral de Barcelona va interpretar un oratori al convent de les carmelites descalces de la ciutat de Mataró. Això és indicatiu que, de vegades, les capelles barcelonines podien visitar, també, esglésies de fora de la ciutat. Un altre emplaçament on la capella de la catedral va interpretar oratoris va ser al convent de la Mercè. L'antic temple gòtic dels mercedaris, que estava situat aproximadament en el mateix lloc que l'actual, va ser enderrocat cap a mitjans del segle XVIII; el 25 d'abril de 1765 es va col·locar la primera pedra de la nova església, i el 9 de setembre de 1775, ja finalitzada, es va beneir. L'endemà, la capella de la catedral hi va interpretar un oratori per celebrar la translació del Santíssim Sagrament i de la imatge de Nostra Senyora de la Mercè. Un altre dels llocs on els músics de la catedral també actuaven era el Monestir de Sant Pere de les Puel·les. En aquest cas, la majoria d'oratoris interpretats foren per solemnitzar la professió de les monges que hi ingressaven.

La major part de les sortides que feia la capella de Santa Maria del Mar, quan no interpretava música a la seva pròpia església, era per anar als estudis de Sant Sebastià, on la vintena d'oratoris que hi van cantar eren dedicats a Sant Tomàs d'Aquino. Un altre lloc habitual era el convent de Sant Francesc, on la confraria de Sant Antoni de Pàdua hi feia cantar oratoris dedicats al seu patró. Amb menys intervencions, la capella de Santa Maria del Mar també sortia a l'església de la Mercè, o a la de Sant Gaietà dels pares teatins.

Un altre dels espais sagrats barcelonins que també disposaven de capella musical era Nostra Senyora del *Palao* (escrit d'aquesta manera a les portades dels llibrets). Al segle XII, aquesta església formava part de la Comanda Templera instal·lada a Barcelona fins que, a principis del segle XIV, i un cop extingit l'orde, passà a mans dels Hospitalers. Entre els anys 1354 i 1357 van ocupar les seves dependències un grup de monges dominiques abans d'instal·lar-se definitivament al seu convent de Montsió. Pocs anys més endavant, el 1368, Pere el Cerimoniós adquireix el lloc i, després de profundes modificacions, el destina a residència reial, fet pel qual a partir d'aquell moment passarà a denominar-se Palau Reial Menor. A finals del segle XV el recinte passa a mans dels Recasens i és amb aquesta família que s'arribarà al segle XVIII. Finalment, el Palau va ser enderrocat el 1858, quan era propietat de la comtessa de Sobradiel.⁸ L'única part que encara es conserva avui en dia, tot i que molt modificada, és l'església medieval, situada entre els actuals carrers d'Ataülf, Templers i Palau. Els músics d'aquest temple també oferien els seus serveis a altres esglésies de la ciutat. Els llocs que més freqüentaven eren el monestir de Nostra Senyora de Valldonzella de monges cistercenques i el convent de les Mares de l'Ensenyança. En alguns casos, els oratoris interpretats en ambdós indrets eren per celebrar professions de monges. Altres convents que

8. PI Y ARIMON, Andrés Avelino (1854). *Barcelona antigua y moderna, ó descripcion é historia de esta ciudad desde su fundacion hasta nuestros días*. Barcelona: Imprenta y Librería Politécnica de Tomás Gorchs, pàg. 547-549.

també visitava la capella del Palau eren els de Sant Agustí, el de la Mare de Déu de la Bonanova de trinitaris descalços o, entre altres, el monestir de Jesús i Maria de mínimes descalces.

Encara cal esmentar dues esglésies més que posseïen capella pròpia. Es tracta de la dels Sants Just i Pastor i la de Nostra Senyora del Pi. Val a dir, tanmateix, que l'activitat d'aquestes agrupacions musicals no fou, ni de bon tros, tan intensa com la de les que s'han comentat anteriorment. Pel que fa al Pi, només hi ha constància de la interpretació d'un sol oratori que sembla que va ser cantat a la seva pròpia església; el mestre, en aquella ocasió (el llibret no consigna la data) fou Pau Llinàs. Quant a la capella dels Sants Just i Pastor igualment són molt poques les interpretacions d'oratoris que van portar a terme. Dues a l'església mateixa (en els anys 1729 i 1753), amb sengles composicions dedicades a Sant Pacià i creades per qui en aquells moments n'eren els mestres de capella, Onofre Puig i Tomàs Milans, i una altra al monestir de Nostra Senyora de Jerusalem amb motiu de la professió d'una monja.

3. Cartografia de l'oratori a Barcelona

Després d'aquestes breus pinzellades que han servit per situar el tema, és el moment de focalitzar l'atenció en cadascun dels centres barcelonins on es van cantar oratoris. El plànol de Francesc Renart i Closas (vegeu la figura 1) mostra la localització de tots aquests llocs (en el plànol es mostra la Barcelona de 1740, en una còpia feta l'any 1801). Començant per les esglésies que disposaven de capella pròpia, cal esmentar la catedral, els Sants Just i Pastor, Santa Maria del Mar i la del Palau de la Comtessa. Totes quatre, tot i que no pas en el mateix estat en què es trobaven al segle XVIII, es mantenen en peu encara avui en dia, per la qual cosa la seva localització no resultarà difícil. Pel que fa a la catedral cal recordar que al set-cents la façana actual no estava construïda, i la que hi havia consistia simplement en un mur amb alguns finestrals (no coincidents exactament amb els actuals) i una portalada emmarcada per arquivoltes de mig punt. L'espai que s'obria davant d'aquesta façana tampoc era el mateix que el d'avui en dia. El que actualment és l'avinguda de la Catedral estava ocupat per un conjunt de cases que delimitaven dos carrers més o menys paral·lels a la façana de la Seu, i que anaven des de la plaça Nova fins al carrer de la Tapineria. El que passava per la banda de la catedral era el carrer de la Corríbia i el que quedava darrere de les esmentades edificacions era el carrer del Bou de la plaça Nova (figura 2, espai núm. 38).⁹ La basílica dels Sants Just i Pastor, d'altra banda, es troba a l'actual plaça del mateix nom, a prop de l'actual plaça de Sant Jaume. Aquesta, al segle XVIII, tampoc tenia la fisonomia que té en l'actualitat, car estava ocupada, en gran part, per l'església de Sant Jaume i el seu cementiri. La basílica de Santa Maria del Mar (figura 2, espai núm. 39) tampoc presenta dificultats a l'hora d'establir-ne la localització, a l'actual plaça de Santa Maria. Val a dir, a més, que els carrers circumdants tampoc han variat i pràcticament conserven els mateixos traçats que al set-cents. Pel que fa al Palau de la Comtessa, ja se n'ha especificat la seva localització. Es trobava al darrere de l'actual ajuntament, al carrer d'Ataülf, a tocar del carrer dels Templers (figura 2, espai núm. 23).

3.1. Els ordes femenins

Entre els diferents convents i monestirs femenins de la ciutat de Barcelona on es van interpretar oratoris cal assenyalar-ne nou: el monestir de Sant Pere de les Puel·les (benedictines), el convent de Santa Teresa (carmelites descalces), el monestir de Nostra Senyora de Valldonzella (cistercenques), el convent de

9. Vegeu la numeració corresponent, al plànol.

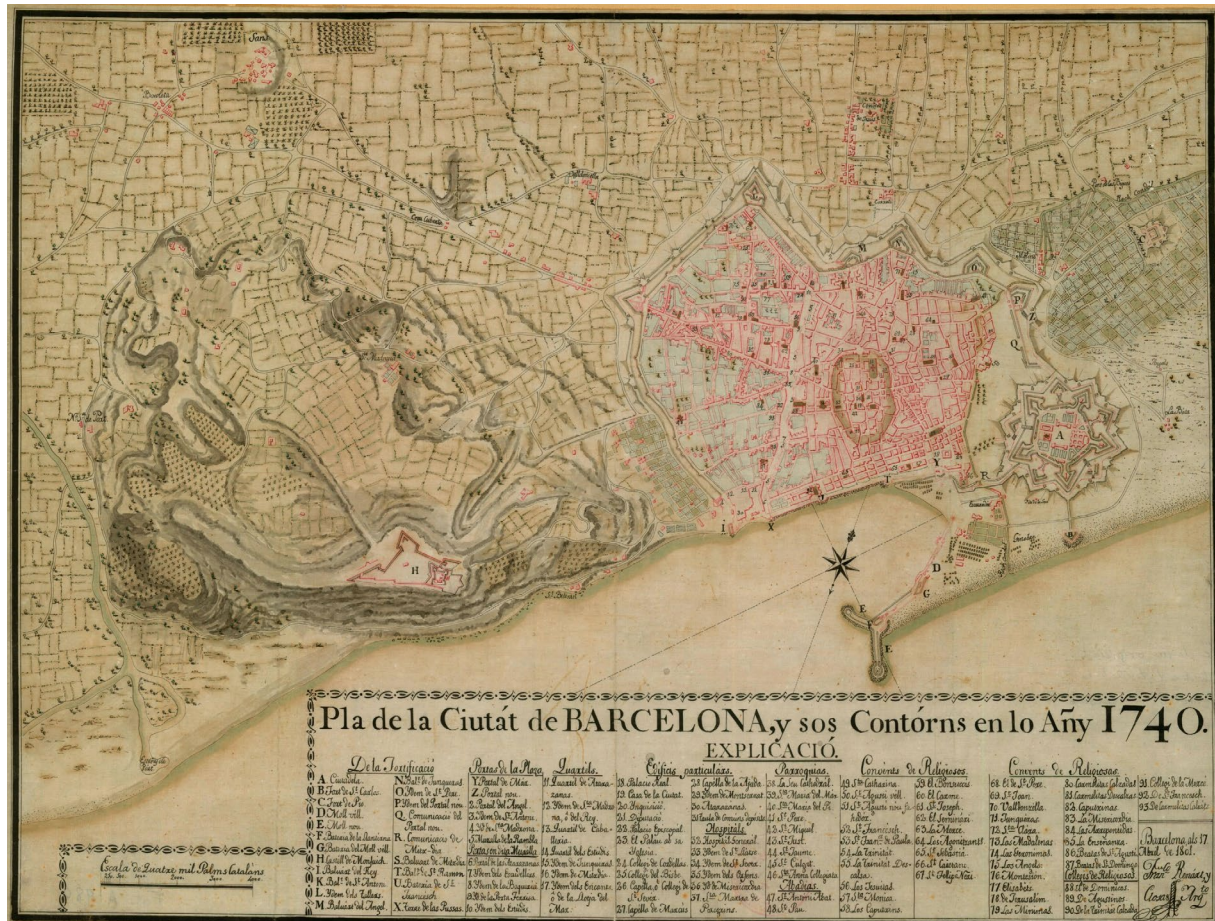

Figura 1. *Pla de la Ciutat de Barcelona, y sos Contorns en lo Año 1740.* Francesc Renart y Closas (1801). Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Col·lecció de Plànols de l'AHCB. Reg. 02553 (A).

Santa Isabel (clarisses), el monestir de Nostra Senyora de Jerusalem (clarisses), el convent de les Mares de l'Ensenyança i Companyia de Maria, el monestir de Santa Maria de Montsió (dominiques), la comanda de Sant Joan de Jerusalem / monestir de Nostra Senyora d'Alguaire (hospitalers / hospitaleres), el monestir de Sant Maties (jerònimes) i el monestir de Jesús Maria (mínimes descalces). De cadascun d'ells, se'n donarà a continuació la localització i s'oferiran algunes dades relatives als oratoris que s'hi van executar.

3.1.1. Monestir de Sant Pere de les Puel·les

De les moltes dependències de què constava aquest monestir al segle XVIII només en resta avui, molt restaurada, l'església. Ocupava, aquell, un gran espai que començava a l'actual plaça de Sant Pere i s'estenia, al llarg de la banda nord-oest del carrer de Sant Pere més Alt, fins ben passat el que actualment és el carrer de Méndez Núñez (no existent al set-cents). Per a la seva localització, vegeu la figura 2, núm. 41 (val a dir, tanmateix, que a la llegenda del mateix plànol se li assigna el número 68). Cal remarcar que l'església de Sant Pere de les Puel·les tenia la doble funció monàstica i parroquial, i això es comprova amb els oratoris que s'hi interpretaren. D'aquesta manera, algunes d'aquestes composicions, dedicades al Santíssim Sagrament (249), a Sant Magí (331 i 332) i per celebrar la col·locació d'imatges a l'església (181 i 292), estaven destinades, d'acord amb la indicació dels llibrets, a ser cantades a la «Iglesia Parroquial del Monasterio de san Pedro de las Puellas», i d'altres, encarregades per solemnitzar la professió de monges que ingressaven a la comunitat (111, 146, 223, 227 i 233), ho eren al «Real

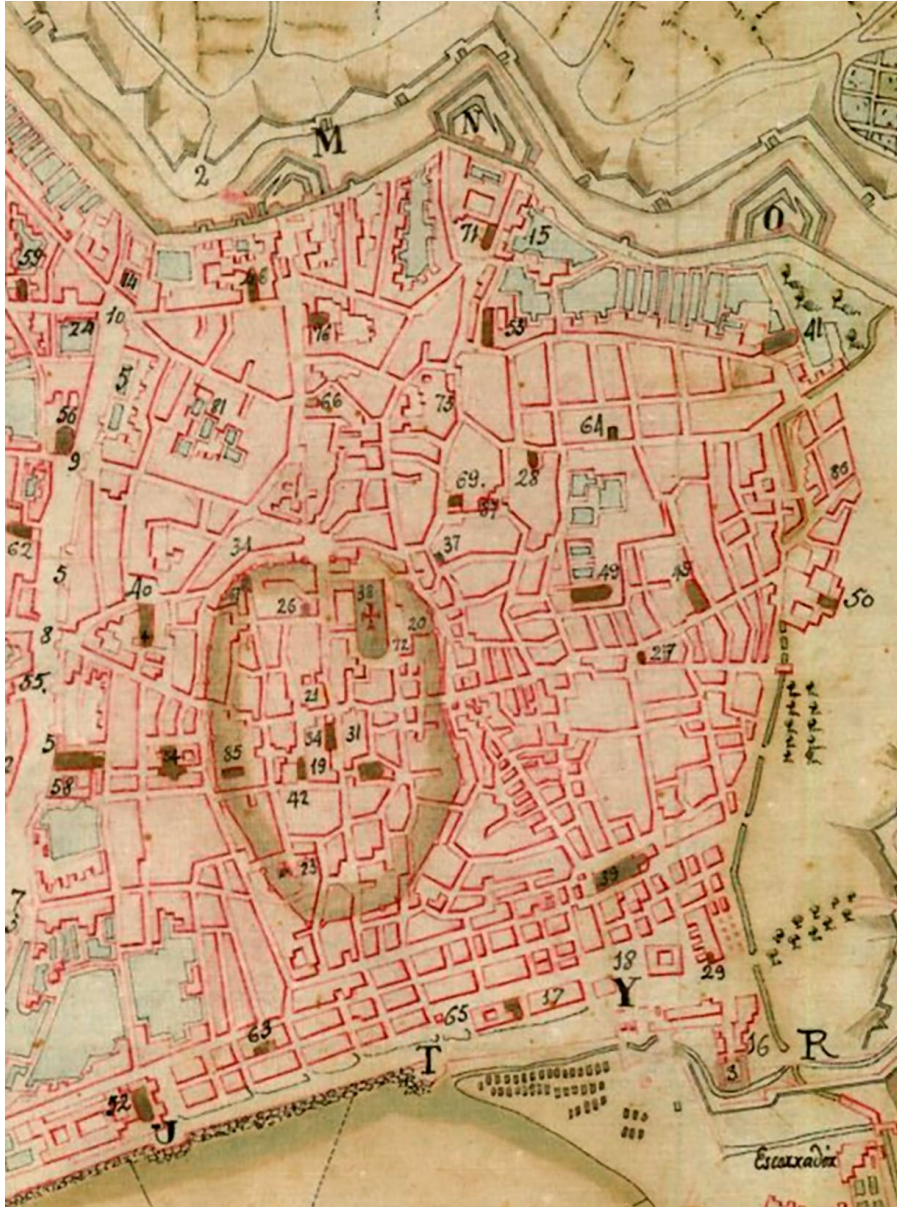

Figura 2. *Pla de la Ciutat de Barcelona, y sos Contórns en lo Any 1740*. Francesc Renart y Closas (1801). Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Col·lecció de Plànols de l'AHCB. Reg. 02553 (A). Fragment.

Monasterio de san Pedro de las Puellas». La totalitat d'aquests oratoris foren interpretats per la capella de la catedral, excepte aquell dedicat al Santíssim Sagrament, que ho va ser per la capella del *Palao*.

3.1.2. Convent de Santa Teresa

La façana principal del convent de les carmelites descalces, avui desaparegut, es trobava al carrer conegut com de la Mare de Déu, igualment inexistent en l'actualitat, i es pot situar en el que avui és la plaça de la Vila de Madrid, a la confluència dels carrers de la Canuda i d'en Bot (figura 2, núm. 81). Hi ha constància de la interpretació de quatre oratoris en aquest cenobi. Un d'ells va ser representat, per la capella del Palau, en el marc de la celebració del novenari de Santa Teresa de Jesús (66). Dos van ser dedicats a Sant Joan de la Creu, el primer dels quals (196), sense indicació de la capella, va ser interpretat

el 1728, i el segon (330), sense data, va ser cantat per la capella de Santa Maria del Mar per celebrar la canonització del cofundador de l'orde. De manera plausible, aquest oratori es devia haver interpretat en algun moment del 1726, any de la canonització de Joan de la Creu. Per últim, també cal esmentar un darrer oratori (225) que va ser executat per la capella de la catedral per solemnitzar la professió d'una monja.

3.1.3. Reial monestir de Nostra Senyora de Valldonzella

A tocar de la muralla, avui ronda de Sant Antoni, a l'entorn entre els carrers de Valldonzella i dels Tallers es trobava el monestir de monges cistercenques de Valldonzella (figura 3, núm. 70). Tres oratoris (21, 56 i 359) hi van ser interpretats el 20 d'agost de diversos anys per celebrar la diada de Sant Bernat de Claravall, tots ells per la capella del Palau. La mateixa agrupació hi cantà un oratori dedicat a la professió d'una monja (224) i un altre en commemoració de la Mare de Déu dels Dolors (65). La capella de Santa Maria del Mar hi va interpretar l'any 1758 un oratori dedicat a santa Lutgarda, monja cistercenca.

3.1.4. Convent de Santa Isabel

De les dues comunitats de monges clarisses que al segle XVIII hi havia a Barcelona, una d'elles estava instal·lada al convent de Santa Isabel. La seva façana principal recorria la banda sud-est del carrer d'Elisabets, entre els carrers d'en Xuclà i l'actual Dr. Bou. L'església quedava situada sobre l'inici del que avui és el carrer del Notariat i part dels terrenys i edificacions del convent ocupaven bona part del passatge d'Elisabets (figura 3, núm. 77). Els tres oratoris comissionats per ser interpretats a Santa Isabel ho van ser per solemnitzar la professió de monges, dos d'ells cantats per la capella de Nostra Senyora del Palau (7 i 52), i un tercer per la dels Sants Just i Pastor (254).

3.1.5. Monestir de Nostra Senyora de Jerusalem

Aquesta altra comunitat de monges clarisses tenia la seva casa (desapareguda) a l'espai que avui ocupa la plaça de la Gardunya (figura 3, núm. 78). Abans de la darrera remodelació d'aquesta, finalitzada el 2017, encara quedaven a la vista algunes restes del monestir que, amb l'esmentada actuació, han desaparegut definitivament. S'hi van cantar dos oratoris destinats a celebrar la professió de monges, un d'ells (254) interpretat per la capella dels Sants Just i Pastor i l'altre (60) per la capella del *Palau*.

3.1.6. Convent de les Mares de l'Ensenyança i Companyia de Maria

L'orde de les Mares de l'Ensenyança i Companyia de Maria Nostra Senyora va ser fundat a principis del segle XVII per Santa Joana de l'Estonnac a Bordeus. A Barcelona hi van arribar el 1650, i al segle XVIII tenien el seu convent pels voltants del que avui és el passatge de l'Ensenyança (figura 2, núm. 85). La comunitat es va mantenir en aquest lloc fins al 1846, quan l'edifici que ocupaven va ser en part enderrocat per obrir el carrer Ferran. Finalment, el 1885 les monges es van traslladar a la seva seu actual al carrer Aragó.

Excepte dos oratoris (47 i 376) interpretats per la capella de la catedral els dies 16 i 17 de novembre de 1761 per solemnitzar la translació del Santíssim Sagrament al nou temple del convent, la resta van ser executats per la capella del Palau. El llibret de *Joás niño en el templo* (32) no indica el motiu pel qual va ser cantat. Dues altres composicions (8 i 169) van ser encarregades per commemorar, el dia 21 de novembre, la festivitat de la Presentació de Maria al Temple. La resta d'oratoris que consta que van ser interpretats en aquest indret (109, 110, 236, 265 i 368) ho van ser per celebrar la professió de monges.

3.1.7. Monestir de Santa Maria de Montsió

Havent passat per diferents establiments previs, al segle XVIII la comunitat de monges benedictines estava instal·lada al seu convent a la cantonada entre l'actual Portal de l'Àngel i carrer de Montsió (figura 2, núm. 76), tot i que al llarg d'aquests cent anys no hi van poder viure de manera continuada. El 1714 van haver de fugir a causa d'un bombardeig i, en retornar-hi, van caldre costoses obres de restauració. La guerra del Francès i una subsegüent ocupació militar el 1823 van obligar les monges a abandonar novament el monestir. Finalment, el 1835, l'edifici es va convertir en la seu del Liceo Filarmónico-Dramático, entitat precursora de l'actual Teatre del Liceu. Quan aquesta associació es va traslladar l'any 1844 a la Rambla, les monges van poder recuperar la seva propietat, però tampoc s'hi van poder instal·lar fins que a finals de segle van decidir traslladar-se a un altre indret de la ciutat. En una part adjacent al carrer de Montsió del solar que ocupava el monestir de les dominiques, es conserva avui la Casa Martí (Els Quatre Gats), obra de Josep Puig i Cadafalch (1895-1896). Quant als oratoris interpretats en aquest indret en consta només un, el que el 27 d'octubre de 1748 hi va cantar la capella del Palau de la Comtessa per celebrar la professió d'una monja.

3.1.8. Comanda de Sant Joan de Jerusalem / Monestir de Nostra Senyora d'Alguaire

Els hospitalers van arribar a Barcelona a principis del segle XIII i el 1208 ja havien finalitzat la construcció de la seva casa. Al segle XVI es va convertir en la seu del superior del Priorat de Catalunya, tot i que mai va ser un orde amb gran influència en la seva comunitat. A finals del segle XVII la comunitat de monges d'Alguaire (Segrià), a causa del mal estat en què es trobava el seu monestir, va sol·licitar permís per traslladar-se a la comanda de Sant Joan de Jerusalem de Barcelona, la qual cosa, malgrat l'oposició inicial amb què es van trobar, els va ser finalment concedida. L'any 1699, la comunitat masculina, molt reduïda en aquell moment, va abandonar la casa i va poder ser ocupada per les monges d'Alguaire, tot i que no va ser fins a l'any 1758 que van aconseguir definitivament la propietat del lloc. El complex que havien edificat els hospitalers, avui desaparegut, quedava limitat pel carrer de les beates i la plaça del mateix nom, des d'on s'estenia fins a la riera de Sant Joan (avui desapareguda per l'obertura de la Via Laietana), i resseguint aquesta via fins gairebé a tocar del carrer de Sant Pere més Baix (figura 2, núm. 69). Els dos oratoris que consta que es cantaren en aquest emplaçament durant el segle XVIII (228 i 235) van ser interpretats per la capella de la Catedral de Barcelona per celebrar-hi professions de monges.

3.1.9. Monestir de Sant Maties

El monestir de Sant Maties (figura 3, núm. 74), habitat per una comunitat de monges jerònimes, es trobava al carrer de Sant Antoni (avui Sant Antoni Abat), entre la plaça del Padró i el carrer de la Cendra. En el seu lloc avui s'alça a parròquia del Carme. Només hi ha constància d'un sol oratori interpretat en aquest centre: va ser cantat el 4 d'octubre de 1767 per la capella de Santa Maria del Mar, per solemnitzar la professió i vel d'una monja.

3.1.10. Monestir de Jesús i Maria

La primera comunitat de mínimes arriba a Barcelona el 1623 i, en aquell primer moment, es va instal·lar en una casa del carrer de l'Hospital. Posteriorment, l'any 1653, es van traslladar al carrer del Carme, al monestir de Nostra Senyora de la Victòria, ocupat fins a mitjans del segle XVII per una comunitat de monges agustines que va quedar totalment extingida pels efectes d'una epidèmia de pesta. El monestir, a partir d'aquest moment de les mínimes descalces (figura 3, núm. 79), es trobava entre els carrers del Carme, dels Àngels i del Peu de la Creu, en el solar on avui s'aixeca l'escola Milà i Fontanals, davant de l'extrem nord-oest del carrer de les Egipcíaques.

Dels quatre oratoris que consta que van ser interpretats al monestir de les mínimes, tres ho van ser per celebrar la professió de monges, dos dels quals (112 i 114) van ser interpretats per la capella del Palau i un (234) per la de la catedral. Un quart oratori (337), també executat per la capella de *Palao*, va estar dedicat a Sant Francesc de Paula, fundador de l'orde.

3.2. Els ordes i comunitats masculins

El nombre de centres monàstics ocupats per comunitats masculines és significativament més elevat que en el cas dels ordes femenins. Si entre aquests darrers se n'han registrat nou, entre aquells se'n deuen comptar poc menys del doble. Caldrà considerar els següents convents i monestirs: els Pares Agonitzants, els convents de Sant Agustí, Vell i Nou (agustins), el convent de Santa Madrona (caputxins), el convent de Sant Sebastià (clergues regulars menors, dits, *caracciolos*), el convent de la Mare de Déu del Carme (carmelites calçats), el convent de Sant Josep (carmelites descalços), el convent de Santa Caterina (dominics), l'oratori de Sant Felip Neri (pares de l'oratori), el convent de Sant Francesc (franciscans), l'església de Betlem (companyia de Jesús), el convent de la Mercè (o convent de Santa Eulàlia de Nostra Senyora de la Mercè) (mercedaris), el convent de Sant Francesc de Paula (mínims), el convent de la Mare de Déu del Bonsuccés (servites), el convent de Sant Gaietà (teatins), el convent de la Santíssima Trinitat (trinitaris calçats) i el convent de la Mare de Déu de la Bonanova (trinitaris descalços) (vegeu la figura 3).

3.2.1. Convent de Sant Felip Neri (els agonitzants)

Les obres del convent barceloní dels clergues regulars, ministres dels malalts (amb modificacions, però encara existent avui en dia), van iniciar-se el 1689 al carrer de Sant Pere Mitjà, just davant del carrer del Bou de Sant Pere. L'església (figura 2, núm. 64), la façana de la qual dona al carrer de Sant Pere més Baix, va ser beneïda el 22 de novembre de 1806. El temple actual, doncs, no fou testimoni dels oratoris que s'hi cantaren al segle XVIII, però sí que ho van ser el lloc i la comunitat. Tot i que el titular del convent fou Sant Felip Neri, val a dir que els membres d'aquesta comunitat, coneguts popularment com els agonitzants o els camils (per ser Sant Camil el seu fundador), no van tenir cap relació amb els Pares de l'Oratori (aquests sí, fundats per Sant Felip Neri).

Els dos únics oratoris que consta que van ser interpretats en aquest emplaçament van ser encarregats per solemnitzar les festes de beatificació (188) i canonització (188) de Sant Camil de Lel·lis, el primer cantat per la capella de Nostra Senyora del Palau els dies 15, 16 i 17 de juliol de 1747 i el segon per la capella de Santa Maria del Mar els dies 1, 2 i 3 de maig de 1747.

3.2.2. Els convents de Sant Agustí, Vell i Nou

Després d'haver passat per diferents localitzacions, Sant Pau del Camp, Santa Anna i Montsió, el primer convent que els agustins van fundar a Barcelona data del segle XIV i s'erigia al carrer de Tantarantana (figura 2, núm. 50). Els bombardeigs de Barcelona durant el setge de 1714 van provocar l'enderrocament de bona part de les edificacions gòtiques que constituïen el convent de Sant Agustí. La posterior construcció de la Ciutadella (1714-1719) va afectar la resta de dependències monàstiques que encara quedaven en peu, la qual cosa va significar la desaparició del convent. En compensació se'ls va oferir uns terrenys, a l'altra banda de la ciutat, on es va erigir el nou cenobi. Tot i que la primera pedra es va col·locar el 12 de desembre de 1728, la construcció no va quedar completada fins a finals de l'any 1750 (figura 3, núm. 51). Actualment encara queda en peu l'església, però la totalitat de les dependències

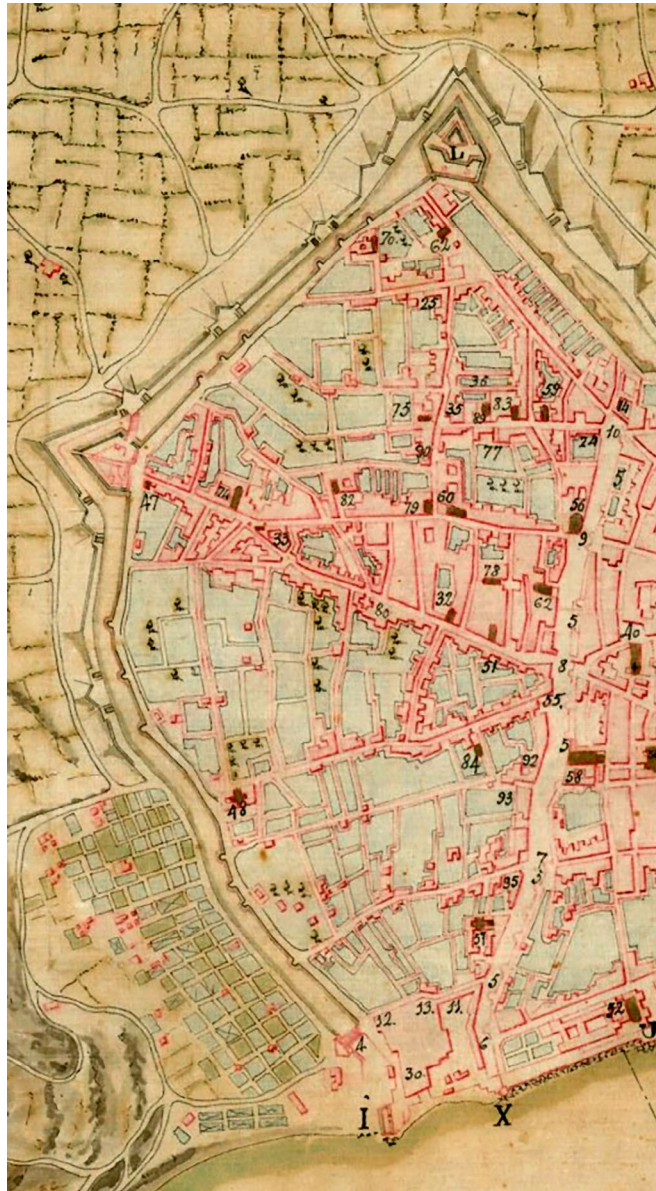

Figura 3. *Pla de la Ciutat de Barcelona, y sos Contórns en lo Any 1740.* Francesc Renart y Closas (1801). Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Col·lecció de Plànols de l'AHCB. Reg. 02553 (A). Fragment.

conventuals ha desaparegut. Es trobava situat entre els carrers de l'Hospital i de Sant Pau, al llarg de l'actual carrer de l'Arc de Sant Agustí.

De la llista d'oratoris conservats interpretats a Sant Agustí, la totalitat d'ells ho va ser al nou convent. El 30 de desembre de 1750 la capella de Nostra Senyora del Palau va cantar un oratori (1) amb motiu de la dedicació del nou temple. El 27 de març de 1758 la mateixa agrupació musical es va encarregar de solemnitzar la «transloción pomposa de la arca de Dios, María; con el manà divino del, Augustísimo Sacramento, y otros sagrados vasos místicos, de varios Santos».¹⁰ Dos altres oratoris van

10. DAUFÍ RODERGAS, Xavier (2004). *Els oratoris de Francesc Queralt (1740-1825)...*, op. cit., pàg. 351.

ser dedicats a la Mare de Déu del Bon Consell i un darrer ho va ser a santa Rita de Càssia, tots tres per la capella del *Palao*.

3.2.3. Convent de Santa Madrona

El convent d'intramurs que els caputxins van tenir a Barcelona va ser construït entre el 15 d'agost de 1718, data de la col·locació de la primera pedra, i el 5 de juny de 1723, en què va ser beneïda l'església. En l'actualitat no en queda res; estava situat on avui hi ha la plaça Reial, entre el carrer del Vidre, el passatge Barcardí i la galeria de sud-est de la plaça, la Rambla i el que avui és el carrer Ferran (figura 2, núm. 58).

Consten quatre oratoris interpretats al convent de Santa Madrona. D'un d'ells (100), el llibret no n'especifica clarament el motiu, però va ser repetit diversos dies, des del 31 de desembre de 1747 fins al 4 de gener de l'any següent. Els altres tres oratoris van ser cantats per solemnitzar les beatificacions de caputxins: Josep de Leonisa i Serafi de Montegranario (194), Llorenç de Brindis (258) i Fidel de Sigmaringa (305).

3.2.4. Convent de Sant Sebastià

El convent dels Pares Clergues Regulars Menors de Sant Francesc de Caracciolo a què fan referència diversos llibrets d'oratoris data de principis del segle XVIII i es trobava situat just al costat de la façana sud-oest de la Llotja de Mar, de la qual quedava separada pel carrer, inexistent avui, de Capmany. Estava emmarcat entre aquest, l'inici de la rampa de la Muralla de Mar (avui passeig d'Isabel II), la plaça de Sant Sebastià (avui d'Antoni López) i el carrer del Consolat (figura 2, núm. 65).

Dos oratoris (293 i 294) van ser cantats al convent de Sant Sebastià l'any 1770 per commemorar la beatificació de Francesc de Caracciolo, el fundador de l'orde. En aquest temple, d'altra banda, hi tenia la seva seu la confraria de Sant Magí, la qual, per solemnitzar la seva festa, hi encarregà un oratori (201) dedicat al seu patró el 19 d'agost de 1740 que va ser interpretat per la capella de Santa Maria del Mar l'any. Gairebé una trentena d'oratoris foren cantats a l'església d'aquest convent, normalment el mes de maig, en honor a Sant Tomàs d'Aquino, comanats pels alumnes que hi estudiaven. Aquesta, o semblant, solia ser la indicació: «... que todos los años le venéran los estudiantes que cursan en los Reales Estudios de San Sebastián de PP. CC. RR. MM. de esta Ciudad de Barcelona».¹¹ La capella que normalment intervenia en aquestes celebracions era la de Santa Maria del Mar.

3.2.5. Convent de la Mare de Déu del Carme

El convent dels carmelites calçats (figura 3, núm. 60), desaparegut avui en dia, estava situat al carrer del Carme, entre l'actual casa número 40 d'aquest i el carrer dels Àngels, en aquell moment més estret que el que coneixem avui. El convent i el seu hort s'estenien pel lloc on actualment hi ha els carrers Doctor Dou i Pintor Fortuny. Per la part posterior arribava fins a les cases del carrer Elisabets i per la banda nord-est, fins al carrer d'en Xuclà. Per tenir una idea de la quantitat i densitat de centres religiosos que en aquell moment hi havia a Barcelona, només cal adonar-se que el convent del Carme estava a tocar del monestir de Jesús i Maria, de mínimes (a l'altra banda del carrer dels Àngels) i, per la banda posterior, del convent de clarisses de Santa Isabel. La capella de la catedral hi va interpretar, els anys 1758 (40) i 1763 (164), dos oratoris dedicats a la Mare de Déu del Carme.

11. Vegeu el llibret núm. 211 del catàleg de llibrets publicat a: DAUFÍ RODERGAS, Xavier (2001). Estudi dels oratoris de Francesc Queralt (1740-1825). Fonaments de la història de l'oratori a Catalunya al segle XVIII. Tesi doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. La seva consulta (en obert) permetrà conèixer els detalls de les obres esmentades. Es pot accedir al següent repositori de la UAB: <http://www.tdx.cat/TDX-0226102-141211>.

3.2.6. Convent de Sant Josep

La construcció del convent dels carmelites descalços de la Rambla¹² va iniciar-se a principis del segle XVII i el 1616 ja va començar a ser ocupat. En moments posteriors, no obstant, les seves dependències es van anar ampliant i modificant. En la reforma a què es va sotmetre l'església el 1675 hi ha constància de la intervenció del carmelita descalç fra Josep de la Concepció, conegut pels seus contemporanis com el «tracista». El convent ocupava una extensa àrea que recorria, per la banda nord-est, la Rambla i la part posterior del Palau de la Virreina, des dels carrers de la Petxina fins al Carme, i per la banda sud-oest arribava fins al darrere de les cases del carrer de Jerusalem.¹³ Des de l'any 1746 hi va funcionar, fins a l'exclaustració de principis del segle XIX, una important fàbrica de tipus i una impremta. Els oratoris interpretats al convent de Sant Josep (67, 93 i 10) ho eren per la capella de la catedral i estaven dedicats al titular.

3.2.7. Convent de Santa Caterina

L'església i les dependències del convent dels dominics (figura 2, núm. 49) ocupava el solar on avui es troba el mercat de Santa Caterina, entre els carrers de Freixures, del Tragí i plaça de Santa Caterina d'una banda, i els actuals carrers Colomines i Giralt el Pellicer. Des d'aquest punt resseguia els carrers de Gombau i de la Claveguera (avui dels Mestres Casals i Pellicer) fins a arribar, per a aquesta banda i per la del carrer de Freixures, al carrer de Sant Pere més Baix. Era en aquest extens espai on se situaven els horts del convent. Els quatre oratoris que consta que van ser cantats en aquest centre (219, 3, 18 i 221) foren, tots ells, dedicats a Sant Vicent Ferrer. Excepte el darrer, de 1782, que va ser interpretat per la capella de Santa Maria del Mar, la resta, de mitjans de segle, ho van ser per la de la catedral.

3.2.8. Oratori de Sant Felip Neri

La construcció de l'església dels pares l'oratori, existent encara en l'actualitat, es va perllongar entre els anys 1721 i 1752, i es va situar, molt a prop de la catedral, a la plaça de Sant Felip Neri (figura 2, núm. 67). El convent, igualment en peu, va ser reestructurat a la segona meitat del segle XVIII i es troba adossat al temple. Tot i ser la comunitat dels felipons la que va afavorir l'aparició del gènere musical de l'oratori al segle XVII, val a dir que la congregació barcelonina no disposava de capella musical, per la qual cosa, en les nombroses ocasions que van encarregar una d'aquestes composicions, havia de ser una agrupació forana la que les interpretés. Normalment hi acudia la capella de la catedral.

És interessant remarcar, d'altra banda, que la trentena de llibrets que van ser cantats en aquest lloc, i a diferència dels oratoris interpretats a qualsevol altre indret de la ciutat, estaven dividits en dues parts, entre les quals s'anotava la indicació «plática de media hora». Aquesta és una mostra significativa del fet que, almenys pel que fa als felipons, els oratoris complien la funció per a la qual havien estat creats: servir de moment de meditació espiritual abans i després de la predicació d'un sermó. Hi ha, tanmateix,

12. Per trobar la localització d'aquest convent, cal adonar-se que al plànol hi ha un error. Segons la llegenda, el número 61 es correspon amb «St Joseph», el convent dels carmelites descalços, i en el número 62 s'hi indica «El Seminari». S'observa, d'altra banda, que al plànol el número 61 no hi és i, en canvi, el 62 s'hi repeteix. L'un es troba a l'extrem del carrer dels Tallers (aquesta seria la localització del seminari) i l'altre a la Rambla, entre els carrers del Carme i de Sant Pau. Sens dubte, en aquest punt hi hauria de figurar el número 61.

13. Vegeu l'obra per a tecla de fra Joaquim de Jesús Maria i Josep, organista del convent de Sant Josep a finals del segle XVIII a: EZQUERRO ESTEBAN, ANTONIO; BRUGAROLAS BONET, ORIOL; ARTIGAS PINA, JAVIER (ed.) (2025). *Repertorio inédito para tecla en la Barcelona de comienzos del siglo XIX: de la ópera al salón y el convento. [Con la edición crítica musical del «Libro de sonatas» de la Universitat de Barcelona]*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona, Edicions Universitat de Lleida. Col. Consonantia, 4.

una excepció. Els darrers quatre dies del mes d'octubre de 1752, la capella de Santa Maria del Mar hi va cantar un oratori per celebrar la translació del Santíssim Sagrament al nou temple. En aquest cas, i pel fet que la motivació era una altra, no hi va haver prèdica. Quant a la resta d'esglésies barcelonines (i, de fet, de la resta de les de Catalunya), no existeixen evidències clares que permetin assegurar que els oratoris s'hi interpretessin amb intencions catequètiques, cosa que fa pensar que, molt probablement, en aquests altres llocs no hi devia haver sermó.

3.2.9. Convent de Sant Francesc

El convent més important i més gran dels tres que els franciscans van erigir a Barcelona el van situar a la muralla del Mar (actual passeig de Colom), entre la baixada que donava accés a la plaça dels Framenors (actualment del Duc de Medinaceli) fins a la rampa que connectava la Rambla amb el passeig de la Muralla. A l'altra banda d'aquesta via hi havia la muralla que tancava les drassanes. Per la part posterior, el convent quedava limitat pel carrer del Dormitori de Sant Francesc (avui de Josep Anselm Clavé). L'església, situada a l'extrem septentrional d'aquest solar, tenia l'entrada pel carrer del Dormitori, just davant de l'inici del carrer Nou (actualment Nou de Sant Francesc). L'absis estava situat a la banda de la Muralla del Mar (figura 3, núm. 52).

A redós del convent de Sant Francesc hi havia nombroses associacions pietoses, entre les quals destacava la confraria de Sant Antoni de Pàdua. Els vint-i-vuit oratoris que consta que van ser interpretats en aquest lloc van ser encarregats per solemnitzar, pels volts del 13 de juny, les festes en honor al sant patró d'aquesta germandat. La capella que assistia regularment a aquestes celebracions era la de Santa Maria del Mar.

Els franciscans van tenir presència a Barcelona en tres punts diferents: el lloc ja descrit, el col·legi de Sant Bonaventura i el convent de Jesús, extramurs. El col·legi va ser una institució acadèmica que va assolir un gran prestigi en l'ensenyament de filosofia i teologia. Estava situat a la Rambla (figura 3, núm. 92), just davant del convent de Santa Madrona. Després de l'exclaustració, quan els frares van abandonar definitivament la casa, el lloc va passar a ser una fonda, posteriorment reconvertida en l'Hotel Oriente, encara existent avui en dia. A l'interior d'aquest establiment encara es conserven restes arquitectòniques de l'antiga edificació. El convent de Jesús, situat fora de la ciutat, es trobava originàriament, de manera aproximada, a la zona on actualment conflueixen el passeig de Gràcia i el carrer d'Aragó. A causa dels diferents enfrontaments bèl·lics que es van donar entre els segles XVIII i XIX, el convent va passar per diferents reconstruccions fins que, finalment, van decidir reconstruir-lo a la vila de Gràcia. Actualment es conserva l'església reconvertida en la parròquia de Santa Maria de Jesús de Gràcia, al carrer que porta el mateix nom que el districte. No consta que en cap d'aquests dos indrets es cantessin oratoris.

3.2.10. Església de Betlem

L'església de Betlem és l'únic que queda avui, tot i que amb modificacions, de la casa que la companyia de Jesús tenia a Barcelona (figura 3, núm. 56). Els jesuïtes, que ja eren a Barcelona des de mitjans del segle XVI, regentaven en aquest lloc el col·legi de Betlem i el 1662 van prendre possessió de la direcció de la institució acadèmica veïna coneguda amb el nom d'Imperial i Reial Seminari de Nobles de Cordelles (figura 3, núm. 24), sense adquirir-ne, tanmateix, la propietat, que va quedar en mans de la família Cordelles, fundadora de la institució. En el solar que ocupava, a finals del segle XIX es va construir la Reial Acadèmia de Ciències i Arts, encara existent avui dia.

La casa dels jesuïtes anava des de l'església de Betlem fins a l'esmentada acadèmia. Per la part posterior arribava fins al carrer d'en Xuclà, i fins i tot més enllà, perquè a l'altra banda d'aquest hi havia un

edifici conegut com la Casa del Retir. Consten vint-i-nou oratoris interpretats en aquest emplaçament, tots ells, òbviament, amb data anterior a 1767, any de l'expulsió dels jesuïtes d'Espanya. La gran majoria d'aquestes composicions musicals, vint-i-tres, són dedicades a la Immaculada Concepció.¹⁴ Unes altres dues, dels dies 22 i 23 (54), i 24 (55) de maig de 1738, van ser interpretades per solemnitzar la festa de canonització del jesuïta Sant Joan Francesc Régis. El 1739 es va cantar un oratori dedicat al Cor de Jesús (369), i el 1744 un altre en honor a Sant Rafael (69). Ja s'ha indicat més amunt que a finals de maig de 1729 es van interpretar dos oratoris amb motiu de la translació del Sagrament a la nova església de Betlem. La capella que visitava els jesuïtes era la de la catedral.

3.2.11. *Convent de la Mercè*

L'orde dels mercedaris va ser fundat a Barcelona l'any 1218 per Sant Pere Nolasc i Sant Ramon de Penyafort. En un primer moment van ocupar l'Hospital de Santa Eulàlia, que era situat on avui hi ha l'edifici de la Pia Almoina, al costat de la catedral, però ben aviat es van traslladar a un altre indret prop de la muralla del Mar, on van aixecar un hospital, també sota l'advocació de santa Eulàlia. L'església actual va ser construïda, entre 1765 i 1775, en substitució d'una d'antiga que havien erigit els mateixos mercedaris a mitjans del segle XIII. Es troba a la plaça de la Mercè, entre els carrers Ample, de la Mercè i l'actual Simó Oller (figura 2, núm. 63). Separat del temple, i a l'altra banda del carrer de la Mercè, se situava el convent que arribava fins al carrer de sota la muralla del Mar, avui reconvertit en el passeig de Colom. Aquest edifici, molt modificat (només queda intacte el claustre barroc), és avui la seu de Capitanía General.

Per referir-se a aquest lloc, en els llibrets s'utilitzen dues denominacions, «Real Convento de Santa Eulalia de Nuestra Señora de la Merced, Redención de Cautivos» o, simplement «Real Convento de Nuestra Señora de la Merced, Redención de Cautivos». Sens dubte, la primera designació fa referència a l'advocació de l'hospital. El col·legi de corredors de canvis va fer interpretar al convent de la Mercè tres oratoris (15, 156 i 166). Per la seva banda, el gremi dels argenters hi va fer cantar dues composicions dedicades a Sant Eloi (189 i 256). Amb motiu de la benedicció del nou temple, el 1775 es va cantar un oratori (150) va per solemnitzar la translació de Sagrament. Quatre obres més van ser dedicades a Sant Serapi (202, 203, 210 i 307), qui fou el segon màrtir de l'orde i el primer canonitzat. A banda d'un oratori cantat en honor a l'arquebisbe de Milà, Sant Carles Borromeo (89), la resta van ser dedicats a la Mercè. Van visitar aquest indret les capelles de Santa Maria del Mar, de la catedral i del *Palao*.

3.2.12. *Convent de Sant Francesc de Paula*

Els Pares Mínims de Sant Francesc de Paula, després de passar per diferents llocs, van establir-se finalment en uns terrenys al carrer de Sant Pere més Alt, entre els carrerons de Sant Francesc (actualment del Palau de la Música) i el de l'Hort d'en Favar (avui desaparegut i que transcorria, aproximadament, des de l'indret on hi ha La Salle Comtal fins a arribar a l'actual carrer Trafalgar). Per la part posterior, l'hort del convent arribava fins a la muralla, actualment carrer de Trafalgar i darrere de les cases del carrer de Jonqueres (figura 2, núm. 53). Els mínims dedicaven oratoris a Sant Francesc de Paula (73 i 296) i a Gaspar Bono, el primer beat de l'orde (149). La de la catedral i la de Santa Maria del Mar eren les capelles que solien visitar aquest convent.

14. EZQUERRO ESTEBAN, Antonio (2023). «L'oratori musical i el vilancet en els temples de la Companyia. Una eina catequètica i difusora de doctrina a la Catalunya urbana del segle XVIII». A: Jaume Dantí i Riu, Xavier Gil Pujol, Ida Mauro i Diego Sola Garcia (coords.), *El món d'Ignasi de Loiola. Religió, cultura i societat als segles XVI i XVII. Actes del IX Congrés d'Història Moderna de Catalunya (Manresa i Barcelona, 19-22 de desembre de 2022)*. Barcelona: Universitat de Barcelona, pàg. 896-918.

3.2.13. Convent de la Mare de Déu del Bonsuccés

Al segle XVIII el convent dels pares servites, o dels Servents de Maria, es trobava a la plaça del Bonsuccés, entre els carrers de les Sitges i de les Ramelleres (figura 3, núm. 59). Des que van arribar a Barcelona el 1576, van establir-se a diferents llocs fins que, el 4 de març de 1636 van beneir l'església del seu lloc definitiu. El 1835 el convent va ser abandonat i el va ocupar l'exèrcit; el 1936 va ser enderrocat i només es va deixar en peu l'edifici que donava accés a l'església, i que encara es manté avui com a seu del districte de Ciutat Vella. A l'església del Bonsuccés es cantaven oratoris dedicats a la Verge dels Dolors (155 i 370), el primer interpretat per la capella de la catedral i el segon per la de Santa Maria del Mar.

3.2.14. Convent de Sant Gaietà

El convent de Sant Gaietà, també conegut com de l'Expectació de Nostra Senyora i Sant Maties, va ser edificat pels teatins cap a mitjans del segle XVII. Es trobava situat a la plaça de Santa Anna, avui de Carles Pi i Sunyer, entre els carrers dels Capellans i del Governador, actualment de Duran i Bas (figura 2, núm. 66). La porta de l'església estava encarada al carrer de la Canuda i a la cantonada amb el carrer dels Capellans hi havia una casa que no formava part del convent. A l'església dels teatins hi feien cantar oratoris el gremi de mercaders de teles, sedes i draps. L'any 1790 en van dedicar un a Sant Julià (197) i el 1792 un altre (123), en aquest cas encarregat pels aprenents del gremi, a Sant Miquel dels Sants. El 12 d'octubre de 1717 es va interpretar un oratori per solemnitzar la festa de la Mare de Déu del Pilar.¹⁵ Les capelles que visitaven el convent de Sant Gaietà eren la de la catedral (a principis de segle) i la de Santa Maria del Mar (a finals).

3.2.15. Convent de la Santíssima Trinitat

L'origen del temple del convent dels trinitaris calçats, que es pot localitzar a l'actual carrer de Ferran, cal buscar-lo en una petita església, erigida a finals del segle XIV sota l'advocació de la Santíssima Trinitat, que fou destinada als jueus conversos que habitaven aquella zona de la ciutat. Un temps més tard s'hi va establir una comunitat de monges i finalment, el 1522, va passar a ser propietat dels trinitaris calçats, els quals van construir al seu voltant el convent. En aquell moment l'església tenia unes dimensions molt reduïdes: per la banda frontal la façana donava a la plaça de la Trinitat, actualment desapareguda per l'obertura del carrer de Ferran, i per la part posterior arribava fins als actuals carrers de la Trinitat i dels Calderers, avui del Beat Simó. Aquestes dues vies, que aleshores estaven unides, limitaven la capçalera de l'antiga església. El 1619 es va concedir als trinitaris una llicència per tancar els esmentats carrers, amb la qual cosa van poder ampliar el temple; d'aquesta manera, van construir, sobre el nou espai, el creuer, el presbiteri, la capella del Sagrament i la sagristia. A més, van poder aixecar, a continuació d'aquestes, altres dependències conventuals que van fer arribar fins al carrer de la Lleona. Després de les diferents reformes i ampliacions, al segle XVIII, el convent dels Trinitaris Calçats quedava dins de l'illa delimitada per la plaça de la Trinitat i el carrer de la Lleona, i, en aquest cas sense ocupar completament l'espai, pels carrers d'en Rauric i d'Avinyó (figura 2, núm. 54). De tot aquest complex, i amb moltes alteracions, actualment només en queda l'església, que des de l'exclaustració va passar a ser la parròquia de Sant Jaume (originàriament situada a la plaça homònima).

15. EZQUERRO ESTEBAN, ANTONIO (2024). «Barcelona, Zaragoza y la Virgen del Pilar: libretos y textos impresos de música (1708-1744) en la Universidad de Barcelona». A: Antonio Ezquerro Esteban; Oriol Brugarolas Bonet; Joan Cuscó Clarasó; Carmen Álvarez Escandell; Manuel Grande Escosa (ed.) «*Harmonia mundi*» del objeto documental al sonido. *Estudios sobre patrimonio musical*. [Col. editorial Consonantia Digital, 1]. Barcelona-Lleida: Edicions Universitat de Barcelona, Edicions de la Universitat de Lleida, pàg. 265-317.

L'any 1758 la confraria de la Santíssima Trinitat i de Nostra Senyora del Remei va celebrar amb un oratori (42) el novenari dedicat a la Verge patrona de la seva germandat. Va ser cantat per la capella de la catedral. Amb motiu de la beatificació del trinitari Simón de Rojas, l'any 1766 la congregació va encarregar dos oratoris (344 i 345), l'un interpretat per la capella de Santa Maria del Mar i l'altre per la de la catedral.

3.2.16. *Convent de la Mare de Déu de la Bonanova*

Les obres de construcció del convent dels trinitaris descalços van tenir lloc durant els anys trenta del segle XVII, i el seu temple, un cop finalitzat, es va consagrar el 1639. El van situar a la cantonada entre la Rambla i el carrer de Sant Pau, davant del Pla de la Boqueria (figura 3, núm. 55). De tot el conjunt monàstic, tanmateix, l'única part que s'obria a la Rambla era l'atri i l'entrada de l'església, la resta de les dependències quedava darrere d'un grup de cases particulars que tancaven el convent. A la banda oposada del carrer de Sant Pau hi havia l'hort del col·legi de Sant Bonaventura dels franciscans (cal recordar, per visualitzar correctament la situació d'aquestes edificacions, que l'actual carrer de la Unió no existia en aquell moment). L'esmentat hort, però no pas la resta del col·legi, també quedava aïllat de la Rambla per una filera de cases particulars.

El 1844, el lloc on quedaven les restes del convent de la Bonanova (el 1835 havia patit un incendi), va ser assignat al Liceo Filarmónico-Dramático Barcelonés, que fins aquell moment ocupava l'antic monestir de Santa Maria de Montsió. Aquell mateix any es va enderrocar el que quedava de l'antic convent dels trinitaris i van començar les obres del que seria el nou Liceu. Fou inaugurat el 1847 i tot i els dos incendis que va patir el 1861 i el 1994, es manté encara en l'actualitat.

Es poden esmentar quatre oratoris interpretats durant el segle XVIII a l'església del convent dels trinitaris descalços. El 1729 es va dedicar una composició a Nostra Senyora de Valvanera (158). Per la indicació del llibret, sembla que al temple hi hauria hagut una imatge amb aquesta advocació: «donde por especial devoción se venera su admirable magestuoso Transumpto».¹⁶ L'any 1747 es va solemnitzar amb un oratori la col·locació del Sagrament a l'altar major (91), i el 21 de novembre de 1748 es va celebrar la col·locació a la seva nova capella de la imatge de Jesús de Natzaré (99). D'acord amb la tradició, la talla referida hauria estat recuperada pels trinitaris descalços a l'Alger a canvi d'una moneda de plata. Els musulmans, que tenien la figura en el seu poder, en demanaven el seu pes en plata i, miraculosament, aquest en va ser el preu.¹⁷ Totes aquestes composicions van ser interpretades per la capella del Palau. Els dies 19 i 21 de setembre de 1779 es va dedicar un oratori a Miquel dels Sants (144), trinitari descalç vigatà que havia estat beatificat el maig d'aquell mateix any. Van encarregar-se de la interpretació de l'obra les capelles de la catedral i del Palau.

4. El seminari

Com a centres de formació de sacerdots, els seminaris van ser creats a partir d'un decret dictat a la vint-i-tresena sessió del Concili de Trento, celebrada el 15 de juliol de 1563. A Barcelona, aquesta institució ha passat, al llarg de la seva història, per quatre emplaçaments diferents, dos dels quals durant el segle XVIII. Des de la seva fundació l'any 1593 fins a 1772, el seminari episcopal va instal·lar-se a un edifici situat a la cantonada dels carrers de Montalegre i Valldonzella (figura 3, núm. 25). L'any 1772 va ser traslladat al

16. DAUFÍ RODERGAS, Xavier (2004). *Els oratoris de Francesc Queralt (1740-1825)...*, op. cit., pàg. 392-393.

17. BARRAQUER Y ROVIRALTA, Cayetano (1906). *Las casas de religiosos en Catalunya durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, pàg. 554-555.

convent dels jesuïtes, i allí, fins al 1878, hi va ocupar part dels edificis que havien constituït els col·legis de Betlem i de Cordelles. Paral·lelament, l'antiga localització del seminari va passar a ser des d'aleshores la casa de la caritat. Més endavant, i durant un breu període comprès entre 1878 i 1882, la institució episcopal es va instal·lar de manera provisional de la Casa Magarola del carrer dels Tallers (figura 3, núm. 62),¹⁸ tot esperant la seva ubicació definitiva a la nova seu a l'illa delimitada pels carrers de la Diputació, Enric Granados, Consell de Cent i Balmes. El projecte arquitectònic va ser realitzat per Elies Rogent, artífex, així mateix, de l'edifici de la Universitat de Barcelona de la plaça Universitat.

La totalitat dels oratoris interpretats al seminari de Montalegre van ser comissionats pels seus estudiants i estaven tots ells dedicats a Sant Tomàs d'Aquino. Vint-i-una de les obres tenen el text en llatí, i nou en castellà. Invariablement, la capella encarregada de la seva execució fou la de la catedral. Vuit dels oratoris llatins que consten interpretats al «*Barcinonensis Collegii Beatæ Mariæ Montis-Hilaris Scholæ*» porten una data posterior a 1772. Certament, independentment del lloc on es trobés el seminari, al carrer de Montalegre o a la Rambla, la institució va mantenir el mateix nom, col·legi de Nostra Senyora de Montalegre. D'aquesta manera es distingeixen clarament els oratoris encarregats pels jesuïtes, que es cantaven, d'acord amb la indicació dels llibrets, a l'església de Nostra Senyora de Betlem, dels comissionats pels estudiants del seminari. D'aquests darrers, els anteriors a 1772 foren interpretats a l'antiga seu, i els posteriors, al nou emplaçament de la Rambla.

* * *

A la Barcelona del segle XVIII existia un nombre major de centres religiosos d'aquells que s'han considerat en el present estudi. La intenció era la d'introduir únicament aquelles esglésies, monestirs i convents de la ciutat on consta que es van interpretar oratoris. La ulterior anàlisi dels llibrets d'oratoris conservats al CRAI Biblioteca de Fons Antic de la Universitat de Barcelona permetrà confirmar la presència del gènere en aquestes esglésies i, potser, ampliar el ventall de localitzacions on aquestes composicions eren cantades. Sigui com sigui, es constata clarament l'enorme popularitat del gènere, emprat en diversitat d'ocasions, i estès per tota la ciutat. Certament, l'oratori representava una eina de difusió musical a l'abast de qualsevol ciutadà, independentment de la seva procedència social.

5. Bibliografia (selecció)

- BARRAQUER Y ROVIRALTA, Cayetano (1906). *Las casas de religiosos en Catalunya durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart.
- BONASTRE, Francesc (Estudi i transcripció a càrrec de) (1986). *Historia de Joseph. Oratori de Lluís Vicenç Gargallo (ca.1636-1682)*. Barcelona: Diputació de Barcelona – Biblioteca de Catalunya.
- BONASTRE, Francesc (1986-1987). «*Aquí de la fe*, oratori de Lluís Vicenç Gargallo (ca.1636-1682). Estudi i edició». *Recerca Musicològica*, vi-vii, pàg. 77-147.
- BORRÀS I FELIU, Antoni (1993). «La fundació del Col·legi de Betlem de la Companyia de Jesús». *Pedralbes*, XIII, 2, pàg. 203-212.

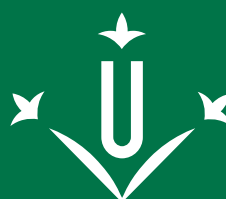
18. La situació que d'aquest edifici es dona al plànol sembla incorrecta. El seminari està col·locat al carrer dels Tallers, més enllà del carrer de Valldonzella i de l'actual plaça de Castella. La casa Magarola, en canvi, es troba als actuals números 22 i 22 bis del carrer dels Tallers, a uns 180 metres abans d'arribar a Valldonzella. Aquest punt és on caldria situar el seminari.

- BRUGAROLAS BONET, Oriol; EZQUERRO ESTEBAN, Antonio (2024). «El paisatge sonor urbà de la Barcelona del segle XVIII a través del fons de música de la Universitat de Barcelona». *Matèria*, núm. 23, pàg. 81-107.
- DAUFÍ RODERGAS, Xavier (2004). *Els oratoris de Francesc Queralt (1740-1825). Història de l'oratori a Catalunya al segle XVIII*. Lleida: Servei de Publicacions de l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida.
- EZQUERRO ESTEBAN, Antonio (2023). «L'oratori musical i el vilancet en els temples de la Companyia. Una eina catequètica i difusora de doctrina a la Catalunya urbana del segle XVIII». A: Jaume Dantí i Riu; Xavier Gil Pujol; Ida Mauro; Diego Sola Garcia (coord.), *El món d'Ignasi de Loiola. Religió, cultura i societat als segles XVI i XVII. Actes del IX Congrés d'Història Moderna de Catalunya (Manresa i Barcelona, 19-22 de desembre de 2022)*. Barcelona: Universitat de Barcelona, pàg. 896-918.
- MAZUELA-ANGUITA, Ascensión (2015). «“Una Celestial armonía”: los conventos femeninos en la vida musical de Barcelona en el siglo XVI». *Quadrivium. Revista Digital de Musicología*, 6, pàg. 3-12.
- PI Y ARIMON, Andrés Avelino (1854). *Barcelona antigua y moderna, ó descripcion é historia de esta ciudad desde su fundacion hasta nuestros dias*. Barcelona: Imprenta y Librería Politécnica de Tomás Gorchs.
- RIFÉ I SANTALÓ, Jordi (2004). «La música al Palau de la Comtessa de Barcelona durant el govern de l'Arxiduc Carles d'Àustria a Catalunya (1705-1714)». *Revista Catalan de Musicologia*, núm. II, pàg. 131-143.
- TORRES, Xavier (2017). «Les confraries devocionals a la Barcelona moderna: balanç, comparacions, perspectives». *Barcelona Quaderns d'Història*, 24, pàg. 113-126.

UNIVERSITAT^{DE}
BARCELONA

Edicions

Universitat de Lleida